

A MAGYARORSZÁGI DENDROFLÓRA ADVENTÍV TAXONJAI

BARTHA DÉNES

*Nyugat-Magyarországi Egyetem, Erdőmérnöki Kar, Növénytani Tanszék
H-9401 Sopron, Pf.: 132*

Adventívnek tekintjük azokat a fajokat (taxonokat), amelyek adott területen nem természetesen (nem őshonosan) fordulnak elő. Az adventív kategóriába az elvaduló kultúrnövények (*hemerophyta* = *ergasiophyta*) és a behurcolt növények (*xenophyta*) tartoznak. Behurcolt (nem szándékosan behozott) fa- és cserjefajunk nincsen. Az elvaduló taxonokat a meghódított terület nagysága, a szubspontán terjedés sebessége, az egyedszám és növekedésének mértéke alapján négy kategóriába lehet sorozni:

1. Nagyon gyakran elvaduló, agresszíven terjedő (invazív) faj, az országban sok helyen és tömegesen lép fel, rövid idő alatt nagyobb területeket hódíthat meg.
2. Gyakran elvaduló faj, sok helyen lép fel, de tömeges elszaporodásra és gyors terjedésre (invázióra) nem képes.
3. Szórványosan, kis példányszámban elvaduló, tömegszaporodásra nem képes faj.
4. Nagyon ritkán elvaduló faj, sokszor átmeneti megjelenésű (*efemerofiton*), egy vagy csak nagyon kevés helyen lép fel.

A listában az egyes taxonoknál az alábbi jellemzőket tüntetjük fel:

- az adventív jelleg fokozatai (lásd fent - az 1-3. fokozatba tartozók a táblázat-ban, a 4. fokozatba tartozók külön listában)
- a taxon természetes elterjedési területe (area)
- a magyarországi fellépés első dokumentált időpontja (PRISZTER, 1997)
- az elvadult faj által leggyakrabban meghódított élőhelyek
- a faj generatív és vegetatív terjedési lehetőségei (m = mag/termés révén terjedő faj, s = gyökérsarj vagy hajtáslegyökerezés révén terjedő faj)

Az adventív fa- és cserjefajok listába való sorolásához BARTHA (1992-93, 1999, 2000), BARTHA - MÁTYÁS (1995), GENCSI - VANCSURA (1992), PRISZTER (1957, 1997), TERPÓ - E. BÁLINT (1983), UDVARDY (1997, 1998 a, b) munkáit vettük alapul.

Faj (taxon)	Elvadulás mértéke	Elterjedési terület	Hazai elvadulás ideje	Élőhelyek	Terjedési mód
<i>Abies alba</i> MILL. Közönséges jegenyefenyő	3	Közép- és D-Európa		üde lomberdők	m
<i>Acer negundo</i> L. Zöld juhar	1	É-Amerika K-i fele	1872	árterek, kultúrerdők, ruderalis területek	m
<i>Aesculus hippocastanum</i> L. Fehér bokrétafa	3	Balkán-félsziget		települések környéke, vadaskertek	m
<i>Ailanthus altissima</i> (MILL.) SWINGLE Bálványfa	1	ÉK-Kína	1841	meleg, laza talajú, bolygatott termőhelyek	m, s
<i>Amorpha fruticosa</i> L. Gyalogkakác	1	É-Amerika DK-i része	1907	árterek, ruderalis területek	m
<i>Amygdalus communis</i> L. ¹ Közönséges mandula	3	Közép-Ázsia		dunántúli-középhegységi meleg, meszes termőhelyek	m
<i>Armeniaca vulgaris</i> LAM. Kajszibarack	3	Közép-Ázsia		utak, vasutak mente, kirándulóhelyek	m
<i>Buddleia davidii</i> FRANCH. Illatos nyáriorgona	3	K-Ázsia	1960	települések	m
<i>Celtis occidentalis</i> L. Nyugati ostorfa	2	É-Amerika K-i fele	1870	árterek, kultúrerdők, ruderalis területek, települések	m
<i>Cerasus vulgaris</i> MILL. subsp. <i>acida</i> (DUM.) DOSTÁL Vadmeggy	2	D-Eurázsia		parlagok, útszélek, mezsgyék, erdőszélek	m, s
<i>Cydonia oblonga</i> MILL. Bírs	3	Elő-Ázsia		szőlők és gyümölcsösök közelében	m, s

<i>Elaeagnus angustifolia</i> L. Keskenylevelű ezüstfa	3	Belső-Ázsia	1900	romtalajokon	m
<i>Fraxinus pennsylvanica</i> MARSH. Amerikai (vörös) kőris	1	É-Amerika K-i fele	1950	árterek, kultúrerdők	m
<i>Hedera hibernica</i> (KIRCHNER) BEAN Ír borostyán	3	DNY-Írország		települések környéke	m
<i>Juglans regia</i> L. Királydió	3	DK-Európa, Elő-Ázsia, Kaukázus		félszáraz és üde lomberdők, mezsgyék, kertek	m
<i>Koelreuteria paniculata</i> LAXM. Csörgőfa	3	Kína	1940	települések környéke	m
<i>Laburnum anagyroides</i> MEDIK. Aranyeső	3	Közép-Európa		bokorerdők, száraz tölgyesek	m
<i>Larix decidua</i> MILL. Közönséges vörösfenyő	3	Közép-Európa		üde lomberdők	m
<i>Lycium barbarum</i> L. Közönséges ördögcéma	2	Közép-Kína	arch	utak és vasutak mente, sövények, ruderális területek	m, s
<i>Mahonia aquifolium</i> (PURSH) NUTT. ² Magyallevelű mahónia	2	É-Amerika	1915	szárazabb erdők, gyepek	m
<i>Malus domestica</i> BORKH. Kerti alma	2			utak és vasutak mente, lomberdők, kirándulóhelyek	m
<i>Mespilus germanica</i> L. Naspolya	3	Kis- és Elő-Ázsia		szőlők és gyümölcsösök környéke	m
<i>Morus alba</i> L. Fehér eperfa	2	Kína	arch	árterek, kultúrerdők, utak mente	m
<i>Padus serotina</i> (EHRH.) BORKH. Kései meggy	1	É-Amerika K-i fele	1949	alföldi kultúrerdők	m

<i>Parthenocissus inserta</i> FRITSCH ³ Közönséges borostyánszőlő	2	É-Amerika	arch	árterek, üde lomberdők, mezsgyék	m, s
<i>Persica vulgaris</i> MILL. Ósziparack	3	Kína	arch	utak mente, települések könyéke	m
<i>Picea abies</i> (L.) KARST. Közönséges lucfenyő	3	É- és Közép-Európa		üde lomberdők	m
<i>Pinus nigra</i> ARN. Feketefenyő	3	D-Európa		mésző és dolomit kopárok, homokterületek	m
<i>Populus x euramericana</i> GUINIER Nemes nyárak	3		1938	árterek, ruderális területek, meddőhányók, bányagödörök	m
<i>Prunus cerasifera</i> EHRH. ⁴ Cseresznyeszilva	2	Mediterraneum, Kis- Ázsia, Kaukázus	arch	erdőszélek, cserjések, ruđerális területek	m
<i>Prunus domestica</i> L. Kerti szilva	3		arch	parlagok, ruderális területek, árterek	m, s
<i>Ptelea trifoliata</i> L. Alásfa	2	É-Amerika K-i fele	1904	természetközeli és kultúrerdők	m, s
<i>Pyracantha coccinea</i> ROEM. Tűztövis	3	D-Európa		meleg, sziklás, főleg meszes hegyoldalak	m
<i>Pyrus communis</i> L. ⁵ Házi körte	3	Elő-Ázsia		települések környéke, kirándulóhelyek	m
<i>Quercus rubra</i> L. Vörös tölgy	3	É-Amerika K-i fele		kultúrerdők környéke	m
<i>Ribes aureum</i> PURSH Arany ribizske	2	É-Amerika NY-i része	1872	alföldi kultúrerdők, mezsgyék	m, s
<i>Robinia pseudoacacia</i> L. Fehér akác	2	É-Amerika K-i fele	1750-60	természetközeli és kultúr- erdők, erodált helyek	(m), s

<i>Sarothamnus scoparius</i> (L.) WIMM. Seprőzanót	2	NY-Európa		mészkerülő erdők szélei, parlagok	m
<i>Syringa vulgaris</i> L. Közönséges orgona	3	DK-Európa	arch	száraz, meleg lejtők, homoki termőhelyek, falak mente	(m), s
<i>Thuja orientalis</i> L. Keleti tuja	3	K-Ázsia	1942	kőfalak, sziklás területek	m
<i>Vitis riparia</i> MICHX. Parti szőlő	1	É-Amerika K-i fele	1939	árterek, cserjések	m
<i>Vitis rupestris</i> SCHEELE Sziklai szőlő	3	É-Amerika DK-i része	1939	mezsgyék, felhagyott szőlők, árterek	m
<i>Vitis vinifera</i> L. ⁶ Bortermő szőlő	3	Mediterraneum - Közép-Ázsia		mezsgyék, cserjések, kórakások	m

Megjegyzések:

- 1 - a termesztési körzetén belül vadul el
2 - többnyire a *M. repens* (LINDL.) G. DON, *M. pinnata* (LAG.) FEDDE fajokkal alkotott hibridkomplexum
3 - a *P. quinquefolia* (L.) PLANCH. fajjal alkotott hibridjei is
4 - incl. *P. divaricata* LED.
5 - = *P. amphigena* DOM.
6 - borvidékeinken lehet elvadult egyedeivel találkozni

arch = archeofiton (házánkban 1800 előtt kezdett elvadulni és meghonosodni - sensu PRISZTER (1997/))

4. Nagyon ritkán elvaduló fajok, sokszor átmeneti megjelenésűek

Abies nordmanniana (STEV.) SPACH
 Kaukázusi jegenyefenyő
Acer saccharinum L.
 Ezüst juhar
Amelanchier canadensis (L.) MEDIK.
 Kanadai fanyarka
Aucuba japonica THUNB.
 Japán babérsom
Berberis julianae SCHNEID.
 Júlia-borbolya
Berberis thunbergii DC.
 Japán borbolya
Broussonetia papyrifera (L.) L'HÉRIT
 Papíreperfa
Buxus sempervirens L.
 Puszpáng
Campsis radicans (L.) SEEMANN
 Trombitafolyondár
Caragana arborescens LAM.
 Sárga borsócsérje
Catalpa bignonioides WALTER
 Szivarfa
Celastrus scandens L.
 Fafójtó
Celtis australis L.
 Déli ostorfa
Cercis siliquastrum L.
 Júdásfa
Chamaecyparis lawsoniana PARL.
 Oregoni hamisciprus
Clematis viticella L.
 Olasz iszalag
Colutea orientalis MILL.
 Keleti dudafürt
Cornus alba L.
 Fehér som
Corylus colurna L.
 Török mogyoró
Corylus maxima MILL.
 Csöves mogyoró
Cotoneaster divaricatus REHD. ex WILS.
 Ragyogólevelű madárbirs
Cotoneaster horizontalis DCNE.
 Kerti madárbirs

Crataegus flabellata (BOSC) K. KOCH
 Legyezős galagonya
Deutzia scabra THUNB.
 Érdeslevelű gyöngyvirágcsérje
Diospyros lotus L.
 Datolyaszilva
Elaeagnus commutata BERNH.
 Amerikai ezüstfa
Euodia hupehensis DODE
 Kínai mézesfa
Evodia daniellii (BENN.) HEMSL.
 Koreai mézesfa
Ficus carica L.
 Füge
Fraxinus americana L.
 Fehér kőris
Ginkgo biloba L.
 Páfrányfenyő
Gleditsia triacanthos L.
 Lepényfa
Gymnocladus dioica L.
 Vasfa
Halimodendron halodendron (L.) VOSS
 Szikfa
Hibiscus syriacus L.
 Mályvacserje
Ilex aquifolium L.
 Magyal
Jasminum fruticans L.
 Cserjés jázmin
Juglans nigra L.
 Fekete dió
Juniperus chinensis L.
 Kínai boróka
Juniperus virginiana L.
 Virgíniai boróka
Kerria japonica (L.) DC.
 Boglárkacserje
Laurocerasus officinalis ROEM.
 Babérmeggy
Ligustrum ovalifolium HASSKARL
 Japán fagyal
Lonicera pileata OLIV.
 Törpe lonc

- Lonicera tatarica* L.
 Tatár lonc
Lonicera x purpusii REHD.
 Korai lonc
Lycium chinense MILL.
 Kínai ördögcérna.
Maclura pomifera (RAF.) SCHNEID.
 Narancseper
Paliurus spina-christi MILL.
 Krisztustövis
Parthenocissus tricuspidata PLANCH.
 Japán vadszőlő
Paulownia tomentosa (THUNB.) S. et Z.
 Császárfa
Periploca graeca L.
 Görögtekerics
Philadelphus coronarius L.
 Jezsámen
Physocarpus opulifolius (L.) MAXIM.
 Hólyagvessző
Platanus x hispanica MUENCHH.
 Juharlevelű platán
Poncirus trifoliata (L.) RAF.
 Tövisescitrom
Populus simonii CARR.
 Kínai nyár
Pseudotsuga menziesii (MIRB.) FRANCO
 Duglászfenyő
Reynoutria aubertii (HENRY) MOLDENKE
 Tatár iszalag
Rhodotypus scandens (THUNB.) MAK.
 Hószírom
Rhus hirta (L.) SUDWORTH
 Ecetszőmörce
Rhus toxicodendron L.
 Mérges szőmörce
Rosa majalis HERRM.
 Májusi rózsza
Rosa multiflora THUNB.
 Futórózsza
Rosa rugosa THUNB.
 Ráncoslevelű rózsza
Rubus phoenicolasius MAXIM.
 Borbogyó
Smilax aspera L.
 Érdes szárcsalián
Sophora japonica L.
 Japánakác
Sorbaria sorbifolia (L.) A. BR.
 Tollasgyöngyvessző
Sorbus x intermedia (EHRH.) PERS.
 Svéd berkenye
Symphoricarpus albus BLAKE
 Hóbogyó
Tamarix tetrandra PALL.
 Keleti tamariska
Thuja plicata D. DON
 Óriás tuja
Ulmus pumila L.
 Turkesztáni szil
Viburnum rhytidophyllum HEMSLE.
 Ráncoslevelű bangita
Vitis labrusca L.
 Rókaszőlő
Wisteria sinensis (SIMS.) SWEET
 Lilaakác
Yucca filamentosa L.
 Nagyvirágú pálmaliliom

Bizonyos fa- és cserjefajunknál az őshonosság kérdése nehezen vagy nem dönthető el, azaz nem tudjuk, hogy a természetes elterjedési terület és hazánk területe között van-e valamilyen mértékű átfedés.

Vitatott őshonosságú fa- és cserjefajok

<i>Abies alba</i> MILL.	<i>Picea abies</i> (L.) KARST.
Közönséges jegenyefenyő	Közönséges lucfenyő
<i>Castanea sativa</i> MILL.	<i>Pinus nigra</i> ARN.*
Szelídgesztenye	Feketefenyő
<i>Juglans regia</i> L.*	<i>Quercus frainetto</i> TEN.*
Királydió	Magyar tölgy
<i>Laburnum anagyroides</i> MEDIK.	<i>Ribes rubrum</i> L. agg.
Aranyeső	Vörös ribiszkék
<i>Larix decidua</i> MILL.*	<i>Sarothamnus scoparius</i> WIMM.
Vörösfenyő	Seprőzanót

* - Magyarországi őshonos volta nagy valószínűséggel elvethető.

Az adventív faj (taxon) - a definíció szerint - a mai Magyarország területén sehol sem őshonos. Vannak azonban olyan fa- és cserjefajaink is, amelyek természetes előfordulási területe csak az ország bizonyos részére korlátozódik, de ezen kívül - adventívként - az ország többi részén is megjelenhetnek.

Magyarország területén őshonos (vagy vitatottan őshonos) fajok, de természetes előfordulási területeiken kívül elvadulva is megjelennek

<i>Castanea sativa</i> MILL.	<i>Quercus cerris</i> L.
Szelídgesztenye	Csertölgy
<i>Cerasus avium</i> (L.) MOENCH	<i>Ribes nigrum</i> L.
Cseresznye	Fekete ribiszke
<i>Cerasus mahaleb</i> (L.) MILL.	<i>Ribes rubrum</i> L. agg.
Sajmeggy	Vörös ribiszkék
<i>Cotinus coggygria</i> SCOP.	<i>Ribes uva-crispa</i> L.
Cserszömörce	Köszméte
<i>Fraxinus ornus</i> L.	<i>Sorbus aucuparia</i> L.
Virágos kőris	Madárberkenye
<i>Hippophaë rhamnoides</i> L.	<i>Sorbus domestica</i> L.
Homoktővis	Házi berkenye
<i>Lonicera caprifolium</i> L.	<i>Taxus baccata</i> L.
Jerikói lonc	Tiszafa
<i>Pinus sylvestris</i> L.	<i>Tilia tomentosa</i> MÖNCH
Erdeifenyő	Ezüst hárs

Irodalom

- BARTHA D. (1992-93): A magyarországi dendroflóra tagjainak florisztikai, cönológiai, ökológiai és természetvédelmi mutatói. - Erdészeti és Faipari Tudományos Közlemények **38-39**: 13-32.
- BARTHA D. (1999): Magyarország fa- és cserjefajai. - Mezőgazda Kiadó, Budapest, pp. 302.
- BARTHA D. (2000): Vörös lista. Magyarország veszélyeztetett fa- és cserjefajai. Kék Lista. Magyarország aktív védelemben részesülő fa- és cserjefajai. Fekete lista. Magyarország adventív fa- és cserjefajai. – Saját kiadás, Sopron, pp. 32.
- BARTHA D. - MÁTYÁS CS. (1995): Erdei fa- és cserjefajok előfordulása Magyarországon. - Saját kiadás, Sopron, pp. 224.
- GENCSI L. - VANCURA R. (1992): Dendrológia. Erdészeti növénytan II. - Mezőgazda Kiadó, Budapest, pp. 728.
- PRISZTER SZ. (1957): Magyarország adventív növényeinek ökológiai-areálgeográfiai viszonyai. - Kandidátusi értekezés, Budapest, pp. 209.
- PRISZTER SZ. (1997): A magyar adventívflóra kutatása. - Botanikai Közlemények **84**: 25-32.
- TERPÓ A - E. BÁLINT K. (1983): A magyar flóra szubspontán fás növényei. - Kertészeti Egyetem Közleményei **43**: 119-125.
- UDVARDY L. (1997): Fás szárú adventív növények Budapesten és környékén. - Kandidátusi értekezés, Budapest, pp. 126.
- UDVARDY L. (1998a): Spreading and cenological circumstances of tree of heaven (*Ailanthus altissima* /MILL./ SWINGLE) in Hungary. – Acta Botanica Hungarica **41**(1-4): 299-314.
- UDVARDY L. (1998b): Classification of adventives dangerous to the Hungarian natural flora. – Acta Botanica Hungarica **41**(1-4): 315-331.